

JIE

Year/Yıl 2025 | Volume/Cilt 5 | Issue/Sayı 2
Journal of Islamic Economics | İslam Ekonomisi Dergisi

İslami Finans Etkinliği Açısından Sektörel Görüşlerin Toplumsal Algı ve Vergi Teşviki Yönünden Değerlendirilmesi*

Ömer Dönmez | omer.donmez@trt.net.tr | ORCID: 0009-0003-3382-8947

Dr., TRT Genel Müdürlüğü, Muhasebe ve Finans Dairesi Başkanlığı, Ankara, Türkiye

Saim Kayadibi | saim.kayadibi@marmara.edu.tr | ORCID: 0000-0002-4753-4216

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

Araştırma Bilgisi / Research Information	
Araştırma Türü / Research Type	Araştırma Makalesi / Research Article
Teslim Tarihi / Date of Submission	27.02.2025
Kabul Tarihi / Date of Acceptance	29.05.2025
Yayın Tarihi / Date of Publication	15.07.2025
DOI	10.55237/jie.1648082
Atıf / Citation	Dönmez, Ö. & Kayadibi, S. (2025). "İslami Finans Etkinliği Açısından Sektörel Görüşlerin Toplumsal Algı ve Vergi Teşviki Yönünden Değerlendirilmesi." Journal of Islamic Economics, 5(2):179-206
Hakem Değerlendirmesi / Peer-Review	Double anonymized - Two external
Etik Beyanı / Ethical Statement	Bu çalışmayı yürütür ve yazarken kullanılan tüm kaynaklara uygun bir şekilde atıfta bulunulmuştur / While conducting and writing this study, all the sources used have been appropriately cited.
İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks	Evet – Turnitin / Yes – Turnitin
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazarın beyan edecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur / The author has no conflict of interest to declare.
Şikayet / Complaints	jie@asbu.edu.tr
Destek Fonu / Grand Support	Yazar, bu araştırmayı yaparken herhangi bir dış finansman almadığını beyan eder / The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & Licence	Dergimizde yayın yapan yazarlar CC BY-NC 4.0 kapsamında lisanslanan çalışmalarının telif hakkını saklı tutar / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

* Bu makale, Dr. Ömer DÖNMEZ tarafından Prof. Dr. Saim KAYADİBİ danışmanlığında yürütülen "İslam İktisadı Finans Yöntemleri Etkinliğinde Maliye Politikası Araçlarının Rolü: Vergi Teşvikleri" ismiyle oluşturulmuş Doktora tezinin yeniden gözden geçirilmesiyle ortaya çıkarılmıştır.

Özet

Bu çalışma, 1984 yılından itibaren Türkiye’de Özel Finans Kurumları adıyla ortaya çıkan ve yasa değişiklikleri sonrası “Katılım Bankacılığı” adıyla İslami esaslarda faaliyet yürüten bankalar ile katılım prensipleri çerçevesinde “Katılım Sigortacılığı” adıyla sigortacılık faaliyetlerinin yürütülmesi ve gelişimi için devlete düşen destekleyici görevin irdelenmesi amaçlı gerçekleştirilmiştir. Devletin iktisadi sisteme müdahalesi maliye politikası araçlarının kullanımı ile gerçekleştirilmekte olup vergilemenin genel yapısında oluşturulan değişikliklerden “vergi teşvikleri” ile finansal sisteme olan talebin oransal olarak gelişimi sağlanabilir mi sorusunun cevabı araştırılmıştır. Devletin finansal sisteme yön vermesi açısından kamuya ait katılım finans ve katılım sigortacılığı kurumlarının kurulması önemli olmakla birlikte, İslam iktisadının yerleşmesi ve yaygınlaşması açısından maliye politikası araçlarının kullanılmasının yerindeliği tartışılmaktadır. Maliye politikası temel araçlarından olan verginin finansal sistemde oluşturacağı teşviklerle, katılım bankacılığı ve katılım sigortacılığı piyasa etkinliğinin artırılıp artırılamayacağı konusunda sektör temsilcilerinin görüşlerinden faydalanmak esas alınmıştır. Araştırmada ele alınan konu, finans yöntemi olarak kullanılan katılım finansın etkinliğinin arttırılmasına yönelik teşvik müessesesine gereken desteğin verilmesi açısından önem arz etmektedir. Zira devletin rolü, belli hedefleri gerçekleştirmek için kontrol, yönetme, yönlendirme, planlama ve teşvik etme şeklindedir. Araştırmanın ulaştığı sonuca göre, devlet idaresi ve toplumsal beklentilerin karşılanması için geçici bir dönemi kapsayacak şekilde, sektörü ayrıştıran vergi teşviklerinin sağlanmasının olumlu yönde olacağı kabul edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam İktisadı, İslami Finans, Vergi Teşvikleri, Maliye Politikası

JEL Kodu: E62, H21, H30

Evaluation Of Sectoral Views In Terms Of Social Perception And Tax Incentives In Terms Of Islamic Finance Effectiveness

Abstract

This study aims to examine the supportive role of the state for the execution and development of the insurance activities under the name of “Participation Insurance” within the framework of the principles of participation and banks operating on Islamic principles under the name of “Participation Banking”, which emerged as Private Financial Institutions in Turkey since 1984 and after the amendments to the law. The intervention of the state in the economic system is realized through the use of fiscal policy instruments and the answer to the question of whether the proportional development of the demand for the financial system can be achieved through “tax incentives”, one of the changes in the general structure of taxation, has been investigated. Although the establishment of public participation finance and participation insurance institutions is important for the state to guide the financial system, the appropriateness of using fiscal policy tools in terms of the establishment and spread of Islamic economics is debated. It is essential to benefit from the views of sector representatives on whether the market efficiency of participation banking and participation insurance can be increased with the incentives that tax, one of the main instruments of fiscal policy, will create in the financial system. The issue addressed in the research is important in terms of giving the necessary support to the incentive institution to increase the efficiency of participation finance used as a finance method. The role of the state is to control, manage, direct, plan and encourage in order to achieve certain goals. According to the results of the research, it is accepted that it would be positive to provide tax incentives that differentiate the sector for a temporary period in order to meet the expectations of the state administration and society.

Keywords: Islamic Economics, Islamic Finance, Tax Incentives, Fiscal Policy

JEL Code: E62, H21, H30

Giriş

Yarım yüzyılı aşkın bir zamandır yürütülen teorik ve pratik çabalara rağmen İslam İktisadı alanında ortaya çıkan sonuçların bizzat Müslümanları tatmin etmediği bilinmektedir. Ana akım iktisat kuramına Marksist, yapısalcı veya radikal iktisatçılar ölçüsünde kıyaslanabilecek şekilde kuramsal bir meydan okumada bulunulamadığı, bu alanda çalışan akademisyenlerin bile itiraf ettiği bir gerçektir. Ayrıca İslami bankacılık ve finans faaliyetlerindeki uygulamaların siyasal otoritelerce ve yasalarla desteklendiği ekonomilerde bile İslam hukukuna uygun finansal işlemlerin toplam pay içinde kayda değer bir ağırlık kazanamadığı gözlemlenmektedir (Turhan, 2023, s. 13).

Bu kapsamda teorik temelde ve uygulayıcı birimler tarafından sisteme yönelik çeşitli eleştiriler yapılmaktadır. İlk olarak katılım bankacılığı ve finans faaliyetlerinin iktisadi olarak makul olmadığı noktasından görüşler dile getirilmektedir (Ayub, 2017). Maliyet ve verimlilik hususlarında yürütülen çalışmalar, İslam iktisadı finansal ürünlerinin nasıl daha pahalı hâle geldiğinin araştırılmasına yönelik süreçleri barındırmaktadır. Bu durum çoğunlukla ihtiyaç duyulan finansal ürünlere daha zor ulaşıldığını gösteren sonuçları ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında İslam'ın sıklıkla vurgulanan amaçlarından (makasid) biri olan insanların mallarının korunması temelindedir. Bu anlamda İslam iktisadı finans kurumlarının başarısız olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca büyük miktarda servet sahibi Müslümanların ve petrol zengini devletlerin nicelik olarak Müslümanların küçük bir kısmını oluşturması ve ihtiyaç sahibi Müslümanların yoksunluğunun daha fazla olması nedenleriyle sistemin beklentilere hitap edemediği görülmektedir (Zaman ve Asutay, 2016, s. 183).

İslam iktisadı finans yöntemlerinin piyasa etkinliğinin artırılması bakımından çalışmanın esas çerçevesini oluşturan Maliye Politikası aracı olarak kullanılan vergi teşviklerinin, yatırım ve işletme kararları ile bireysel kararlar üzerindeki etkisinin ne boyutlarda olacağının araştırılmasıdır. Kararların oluşumu sürecinde vergiler, işin türüne ve alınan kararların niteliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Teorisyenler tarafından vergi giderlerinin mümkün olduğunca azaltılabilmesi için oluşturulacak vergi avantajlarının, yatırımlar üzerindeki pozitif etkisi çoğu zaman önemli düzeylerde görülmektedir. Zira yatırım kararları ve finansal araçların tercihi noktasında para, zaman ve risk faktörlerinin dikkate alındığı durumlarla birlikte vergilerin payının da dikkate alındığı görülmektedir. Bu nedenle vergilemelerin finansal kararlara olan etkisini irdelemek ve finansal karar süreçlerinde yapılan analiz ve planlamalarda vergilere dikkat çekmek önemlidir (Katkat Özçelik, 2019, s. 45-46).

Makalede, İslam iktisadı finans yöntemlerini kullanan kurumların temsilcilerine birebir görüşme ve açık uçlu sorular yardımıyla Türkiye’de katılım finans ve sigortacılığa yönelik toplumsal algının ne olduğu öğrenilecektir. Türkiye’nin uluslararası finans merkezi oluşturma gayretleri ve vergi teşviklerini kapsayacak beklentilerin karşılanması amaçlı yöneltilen sorulara verilen cevaplardan çıkarımlarda bulunulacaktır. Sektör payındaki gelişimin sağlanması esaslı Nitel Yöntemlerden “Saha Araştırması-Mülakat Yöntemi” kullanılarak bilimsel veriler elde edilecektir. SWOT analizi tekniği kullanılmak suretiyle sektör temsilcilerinin görüşleriyle ilgili değerlendirmeler yapılması sonrası stratejik bir duruşun

ortaya çıkarılması amaçlanacaktır. Son olarak da İslam iktisadı finans yöntemleri kullanımında Türkiye’de devlet beklentilerini oluşturan oransal büyüklüğe ulaşılabilmesi adına yapılabileceklerle ilgili birtakım önerilerde bulunulacaktır.

1. Sektörel Görüşlerin Öğrenilmesi Bakımından Yapılan Çalışmalar

Dayanışma temelinde yöntemler kullanan İslam iktisadı finans yöntemleri beşerî yoksulluğu ortadan kaldırmak için çözümler üretmeye çalışır (Bahçe ve Gümüş, 2016: 13). Toplumsal amaca hizmet eden İslam iktisadı finans yöntemlerinin piyasada etkinliğinin artırılması açısından maliye politikası aracı olarak vergilerin etkisini öğrenmek gayesiyle anket oluşturulmuştur. Her iki gruptaki temsilcilere sorular aynı düzlemde kurgulanmış olup tüm sektör temsilcilerine toplam dört soru iletilmiştir. Öncelikle Türkiye’de İslam iktisadı finans yöntemleri olarak katılım finans ve katılım sigortacılığına olan algı bozukluğunun nedenlerini öğrenmek gayesiyle iki soru yöneltmiştir. Sonrasında dünya genelinde İslam iktisadı finans yöntemlerinin etkinliğinin artırılması düşüncesiyle uygulanan vergi teşvikleri üzerinde durulmuş ve Türkiye’ye pozitif etki oluşturup oluşturamayacağı sorgulanmıştır. Son olarak Türkiye’nin uluslararası finans merkezi olma gayretlerini ihtiva eden İstanbul Finans Merkezi(İFM) projesinin durumunu gözlemleyen ve geleceğine ilişkin öngörülerde bulunulmasına yönelik düşünceler ile katılım sigortacılığına yönelik BES aracılığıyla bireysel tasarrufları arttırıcı hamleler kapsamında vergi teşviklerinin rolü öğrenilmeye çalışılmıştır. Sektör temsilcilerinin vermiş oldukları cevaplar ölçüsünde İslam iktisadı finans yöntemlerini uygulayan ülke olarak Türkiye’nin, uluslararası alanda öne çıkma çalışmalarının ne derece başarıya ulaşabileceği gözlemlenmek istenmiştir.

1.1. Katılım Finans Bankacılığı Anket Soruları

Katılım finans alanındaki temsilcilere sorulan ilk (2) soru toplumsal algının bozuk olduğu ve geleneksel bankacılıktan herhangi bir farkın olmadığı düşüncelerinin neden oluştuğuna yöneliktir. Bu hususları öğrenmek düşüncesiyle aşağıda ifade edilen sorular sorulmuştur:

- *Geleneksel bankacılığın faize dayandığı ve birçok açıdan haram işlerden oluştuğu bilindiği hâlde, büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye’de tüketici bireylerin fon temini sürecinde “Geleneksel banka mı, yoksa Katılım bankası mı tercih etmeliyim?” karmaşasını yaşadığı bilinmektedir.*

Sizce tüketiciler zihni karmaşa yaşarken tüketicinin tercihi neden daha az oranda katılım bankaları olmaktadır? Bu konudaki düşüncenizi alabilir miyim?

- *Türkiye’de tüketiciler tarafından ifade edilen, Katılım Bankalarının geleneksel bankalarla benzeştiği ve aralarında herhangi bir fark olmadığı yönündedir.*

Katılım Finansın Geleneksel bankacılıktan farkı olmadığı algısını kırmak ve farklılığı anlatmak konusunda var olan eksiklik sizce nereden kaynaklanmaktadır? Bu eksikliğin sektör temsilcilerinde olduğunu düşünüyor musunuz? Bunu gidermek için sizce neler yapılmalıdır?

Katılım finans alanındaki temsilcilerin görüşlerini öğrenmek üzere hazırlanan üçüncü soruda, dünya genelinde İslami finansın oluşumunda ön sıralarda yer alan Malezya ülke örneği belirtilerek, vergi teşviklerinin Türkiye’de yasal olarak kullanılmasının fayda sağlayıp sağlamayacağı öğrenilmek istenmiştir. Bu hususu tespit için sorulan soru şu şekildedir:

- *İkili finans yapısının var olduğu ülkeler arasında, İslam İktisadı finans yöntemlerinin bankacılık sektörü içerisinde öne çıkabilmesi için Malezya'nın İslami finansla ciddi vergi teşvikleri sunduğu bilinmektedir. Katılım finansın desteklenmesi bakımından;*

Türkiye'de vergi teşviklerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Yetersiz olduğunu düşünüyorsanız, sizce sektörün teşviki anlamında hangi vergisel düzenlemeler getirilmelidir?

Hazırlanan dördüncü ve son soruda, uluslararası düzeyde finans merkezi oluşturmak düşüncesiyle faaliyete geçen İFM'nin kurgulanma aşamaları ve Türkiye'nin beklentileriyle ilgili görüşleri öğrenilmek istenmiştir. Bu hususun değerlendirilmesi düşüncesiyle sorulan soru şu şekildedir:

- *İstanbul Finans Merkezi (İFM), uluslararası alanda Türkiye'nin finans merkezi hâline gelmesi için önemli bir projedir.*

İFM kurgulanırken sizce, geleneksel bankacılık mı katılım bankacılığı mı ön planda olmalıydı? İslam iktisadı finans yöntemlerinin piyasada daha etkin olabilmesi adına İFM'de yapılması gerekenler var mıdır?

1.2. Katılım Sigortacılığı Anket Soruları

Katılım sigortacılığı alanındaki temsilcilere sorulan ilk (2) soru da tıpkı katılım finans alanında var olan bozuk toplumsal algı ve geleneksel sigortacılıktan herhangi bir farkın olmadığı düşüncelerinin oluşmasına olan nedenselliğin belirlenmesidir. Bu hususta şu sorular sorulmuştur:

- *Geleneksel bankacılık ve finansal sistemin faize dayandığı ve birçok açıdan haram işlerden oluştuğu bilindiği hâlde, büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'de tüketici bireylerin fon temini ve sigorta hizmetleri sürecinde "Geleneksel sigortacılık mı, yoksa Katılım Sigortacılığı mı tercih etmeliyim?" karmaşasını yaşadığı bilinmektedir.*

Sizce tüketiciler zihni karmaşa yaşarken tüketicinin tercihi neden daha az oranda katılım sigortaları olmaktadır? Bu konudaki düşüncenizi alabilir miyim?

- *Türkiye'de tüketiciler tarafından ifade edilen, Katılım Sigortaların geleneksel sigortacılıkla benzeştiği ve aralarında herhangi bir fark olmadığı yönündedir.*

Katılım Sigortacılığının Geleneksel Sigortacılıktan farkı olmadığı algısını kırmak ve farklılığı anlatmak konusunda var olan eksiklik sizce nereden kaynaklanmaktadır? Bu eksikliğin sektör temsilcilerinde olduğunu düşünüyor musunuz? Bunu gidermek için sizce neler yapılmalıdır?

Katılım sigortacılığı alanındaki temsilcilerin görüşlerini öğrenmek üzere hazırlanan üçüncü soruda, İslami sigortacılığın da oluşumunda önceliği olan Malezya ülke örneğinden yola çıkılarak, Türkiye'de vergi teşviklerinin yasal olarak kullanılmasının sektöre olan talebi olumlu etkileyip etkilemeyeceği öğrenilmek istenmiştir. Şu sorular yöneltmiştir:

- *İkili finans yapısının var olduğu ülkeler arasında, İslam İktisadı finans yöntemleri ve Tekâfülün, sigortacılık sektörü içerisinde öne çıkabilmesi için Malezya'nın İslami sigortacılığa ciddi vergi teşvikleri sunduğu bilinmektedir. Katılım sigortacılığının desteklenmesi bakımından;*

Türkiye’de vergi teşviklerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Yetersiz olduğunu düşünüyorsanız, sizce sektörün teşviki anlamında hangi vergisel düzenlemeler getirilmelidir?

Hazırlanan dördüncü soruda, ülkemizde bireysel tasarrufları arttırabilmek düşüncesiyle yasal hâle getirilen ve bir dönem zorunlu katılım sağlanan BES ile ilgili Türkiye’nin beklentilerinin karşılanması ve sektörün canlılığının arttırılması bakımından vergi teşviki ile ilgili görüşleri öğrenilmek istenmiştir. Bu hususta iletilen soru şu şekildedir:

- *Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), ülkemizde tasarruf oluşumunu arttırabilmek açısından zorunlu bir şekilde uygulandı ama sistemden çıkış serbest hâle getirildi.*

Enflasyonla mücadele kapsamında bireysel tasarrufların arttırılmasını sağlamak bakımından BES’in tekrar zorunlu hâle getirileceği konuşulurken, Katılım Esaslı BES’ler için vergi teşvikinin sağlanması sektöre gönüllülük ve canlılık kazandırır mı? Sektörün gelişimi adına başka bir öneriniz mevcut mudur?

1.3. Sektör Temsilcilerinden Örneklem Oluşturulması

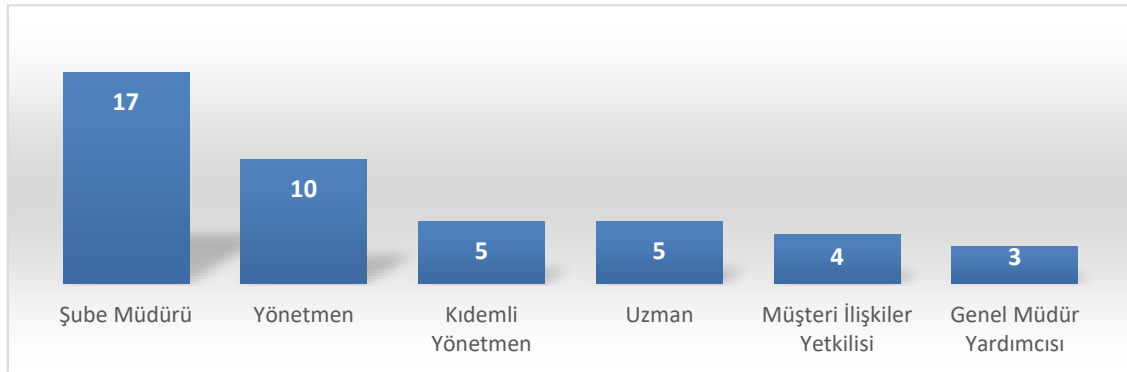
Katılım finans bankacılığı ve katılım sigortacılığı sektör temsilcilerine uygulanacak mülakat için örneklem oluşturulması adına başlangıçta sektörde yer alan finansal kurumlarla birebir görüşmeler yolu tercih edilmiş, sonrasında dijital ortamlarda iletişim kurulmuştur. Birebir görüşmeler, dijital ağlar ve sosyal medya ağları kullanılarak Katılım bankacılığı ve katılım sigortacılığı alanında toplam 180 kişiye anket formları iletilmiş ve 31’i katılım finanstan, 13’ü katılım sigortacılığından olmak üzere toplam 44 kişiden olumlu dönüş sağlanmıştır.

Tablo 1. Anket Katılımcı Sayıları

Anket Formunun İletildiği Kişi Sayısı	180
Katılım Finans Katılımcıları	31
Katılım Sigortacılığı Katılımcıları	13

Görüşlerini iletmek üzere anketimize katılım sağlayan sektör temsilcilerinin çalışma pozisyonları aşağıdaki gibidir.

Şekil 1. Örneklem Dağılımı

2. Sektör Temsilcisi Görüşleri

2.1. Katılım Finans Bankacılığı Temsilcileri

2.1.1. Toplumsal Algı Bozukluğuna İlişkin Sorular

İslam İktisadı finans yöntemlerini kullanmak suretiyle bankacılık ve finans faaliyeti yürüten temsilcilere sormuş olduğumuz ilk iki soru, toplumsal algının katılım bankacılığı ile geleneksel bankacılık arasında herhangi bir fark olmadığı yönündeki olumsuz durumun nedenselliğinin tespitine yöneliktir. Finansal kaynağa ihtiyaç duyan müşterilerin bu ihtiyaçlarını gidermek açısından geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı arasındaki tercihlerinde neden daha çok geleneksel banka tercihinin var olduğuna yönelik ilk sorumuza ve geleneksel bankacılık ile katılım finans arasında herhangi bir fark olmadığı algısına yönelik ikinci sorumuzdaki cevapları şu şekilde tasniflemek uygun olacaktır.

i. Sektörü Temsil Edenlerin Sistemi İyi Anlatamamaları

Katılım finans sisteminin anlaşılmasına ilişkin durumu Genel Müdür Yardımcısı pozisyonunda çalışan temsilcinin görüşlerini ifade ederek başlamak gerekirse sorun, önyargı ve faizin yasaklanmasına ilişkin en bilindik ayet temelinde şekillendirilerek ifade edilmiştir.

Bence bu algının ne olduğunu anlamak için Bakara 275'e baksak yeterlidir. Ayette dendiği üzere "Bunun sebebi onların, "Alım satım da ancak faiz gibidir" demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır." Tarihsel hafızaya ve günümüze baktığınızda meselenin özü yine aynı. En yakınımıza dahi ne kadar anlatsak da farkın olmadığı algısını kırmakta oldukça zorlanıyoruz. Anlatma tarafımızda eksiklik vardır elbette ki ama anlatılsa da ayetin bize söylediği şeyleri biz yaşıyoruz maalesef. Diğer bir açıdan bakıldığında iletişimin 3 ayrı bileşeni vardır malum: mesaj veren, mesaj alan ve mesaj. Bu üç unsurdan birinde problem olduğu belli ama üçünün de geliştirilmesine muhtaç olduğu aşîkârdır.

Geleneksel bankacılık ile katılım finans arasında fark olmadığı yönündeki toplumsal algının ayette geçen ifadelerle birebir örtüştüğünü, en yakınlarında olan insanlara bile anlatmakta bu minvalde eksiklikler yaşadıklarını ifade ederek temsilci görüşlerini şu şekilde devam ettirmiştir:

Gerçekten de katılım havuzları, hesapları dediğimiz sistem farklı bir yapıdır. Mudaraba esasları çerçevesinde yürütülen işlemlerle oluşturulan kârlar müşterilere dağıtılmaktadır. Fon toplarken müşterilere bu yapının çok iyi anlatıldığını düşünmüyorum. Kredi tarafıyla benzeşen hükümler var ama bir şeyin bizatihi benzeşmesi aynı olduğu anlamında değildir. Bununla alakalı akademik tarzda veya genel anlamda sayısız örnek verilebilir. Yani bahçeden izin alınması suretiyle elma kopartılması da o isteği karşılar, haber vermeden alıp yemek de. Ya da hayvan keserken besmele ile Allah için boğazlanması da bakıldığında hayvan kesmektir ve sonucunda et yememizi sağlar; sadece bıçağı vurarak ve şartları yerine getirmeden de hayvanı kesersin ve et yersin. İnancımıza göre biri hayvanı murdar eder yenmesi caiz olmaz, diğeri ise helaldir. Formun bizatihi kendisi icazetin mahiyetini değiştiriyor. Yani zarf mazrufu belirliyor. Dolayısıyla kredi mekanizmasının vekâlet olması, alım satım olması sistemin içerisinde mevcut olan taraflardır ve bizim bu hususları iyi anlatamadığımız gerçekliği vardır.

Temsilcilerin hemen hemen tamamı katılım finans sisteminin topluma aktarılması konusunda genel bir eksiklik olduğunu, bunun zaman zaman kendilerinden kaynaklandığını ve müşterilere doğruyu anlatmak adına sahada daha fazla bulunulması yolunu tercih etmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Sektörün duayenlerinin ve üst yöneticilerin bu hususlarda gerekli adımı atmadıklarını, kâr ve hedef odaklı olduğunu ve sistemin gerekliliklerine fazlasıyla odaklanılmadığı görüşleri bildirilmiştir. Bu hususu Şube Müdürü pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Müşterilerin taleplerini katılım bankacılığına çekmek amacıyla yapılan pazarlama faaliyetleri sırasında müşterilere detay aktarmak yerine, sonuç olarak “biz de size aynı finansmanı sağlıyoruz ya da aynı ürünlere sahibiz” gibi yöntemlerin kullanılması, müşterilerde bir fark olmadığı algısını güçlendirmektedir. Bunu gidermek için müşterilere özellikle bilgi çağında yaşadığımız bu süreçte, farklılıklar ve sistemin daha sağlıklı olduğunu anlatmak gerekirken detay vermekten çekinilmemelidir.

Sistemin anlatımındaki eksikliği Şube Müdürü pozisyonunda çalışan bir temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Aramızda fark olmadığı sahada en çok karşılaştığımız sorundur. Fakat unutulmaması gereken husus Katılım Bankaları gerçek ticareti finanse eder. Talep edilen finansman finansmanı, talep edenin hesabına değil mal ve hizmet satan satıcıya fatura karşılığı ödenir. Bu ticaretten elde edilenin getirisi mudilerle paylaşılır. Mevduat bankaları talep edilen finansmanı talep edenin hesabına geçer ve kullanımına serbest bırakır. Bu paranın nerede kullanacağını takip edemezsiniz. Bu da kişinin kendisine zarar getirecek ve farklı art niyetli alanlarda kullanılabilir. Bunun ekonomiye yansımaması olumsuzluk olarak görülebilir. Kullandığımız oranlar mevduat bankalarına yakın oranlardır. Bunun sebebi ise kullandırım oranlarının birbirine yakın olmasından ve rekabet etme gayretindendir.

Dolayısıyla sektörün müşterilere veya finans âlemindeki insanlara anlatılması noktasında eksikliğin var olduğu sektör temsilcilerinin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmektedir. Bunun yeterli bilgi birikimine sahip olunmamasından ve katılım finans sektörünün mutfağından yetişen personel sayısının henüz yeterli düzeyde olmamasından kaynaklandığını belirtenler de olmuştur. Bu nedenle katılım finans alanında çalışanların misyonu taşıyacak nitelikteki kişilerden oluşturulması ve kurum içi çalışmalarla güçlendirilmesi istenmektedir. Ayrıca bireysel müşteriler nezdinde, şubeye gelen müşterilere finansman kullanılsa da temel farklılıkların neler olduğunun açıklanmasının bilinirliğe katkıyı arttıracak da ifade edilmiştir. Tüketicilere Katılım bankacılığı çalışanları tarafından açık bir şekilde farkların anlatılması gerekmekte olup sistemde para alıp satmaktan ziyade ticarete aracılık edildiği bilgisinin net bir şekilde aktarılması gerektiği söylenmiştir.

ii. Katılım Finansın Yeni Olması ve Şubeleşmenin Eksikliği

Geleneksel bankacılık ile katılım finans arasındaki tercih karmaşasının daha çok geleneksel bankacılıktan yana olmasının nedeni olarak katılım finansın başlangıç serüveninin aynı zeminde ve dönemde olmamasından kaynaklandığı belirtilerek, yeni olması ön plana alınmaktadır.

Genel Müdür Yardımcısı pozisyonundaki temsilci bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Tercihlerin neden geleneksel bankacılıktan yana olduğuna gelince, birinci olarak aynı zeminde ve aynı dönemde başlamamanın getirdiği dezavantajlar nedeniyle bu durumun ortaya çıktığını düşünüyorum. Mesela bireysel emeklilikte otomatik katılım sisteminin hayata geçtiği dönemde biz de konvansiyonel sistemle aynı zeminde ve aynı dönemde hizmet vermeye başladık. Geldiğimiz noktada otomatik katılım sistemindeki faizsiz fonların pazar payı %55-60 civarlarında. Bankacılık bağlamında baktığımızda ise arada ciddi bir dönem farkı söz konusu ve bu durum tüketici alışkanlıklarını/tercihlerini etkiliyor. İkinci olarak kamu bankalarının doğrudan devlet bankaları olması nedeniyle algısal olarak da önemli bir avantajı söz konusu. Yapılan saha araştırmalarına da bakıldığında bankanın sahipliğinin devlette olması müşterilerin önemli bir kısmında bankanın iş yapma modelinden bağımsız olarak “faizsizlik” algısını da oluşturuyor. Dolayısıyla konvansiyonel yöntemlere göre iş yapan kamu bankalarına karşı da tüketicilerin önemli bölümünde “katılım bankacılığı” algısı olması tüketici davranışlarını etkiliyor. İş yapış modelinin getirdiği avantajlar ve dezavantajlar da tercihleri etkileyen üçüncü etkidir. Şubeleşme ağlarının 2001’den sonra yoğunluğunun başlaması ve 2004’ten sonra hızlanmasıyla insanlarımız tarafından daha çok fark edilmeye başladık. Her ne kadar şimdilerde dijital ağlar bu düzeni kırsa da şubeler Türkiye’deki bankacılık pratikleri açısından ciddi güven oluşturuyor.

Sektörde geleneksel bankacılığa göre daha yeni olunması noktasında Müşteri Yetkilisi Pozisyonunda çalışan temsilcinin görüşleri şu şekildedir:

Türkiye’de geleneksel bankacılığın tarihçesinin fazla olması ve katılım bankacılığının Türkiye’de yaklaşık 45 yıldır olması sebebi ile toplumda alışlagelmiş bir bankacılık kültürü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra katılım bankacılığının sektördeki payının yaklaşık % 9 seviyelerinde olması da tanınırlık açısından önem arz etmektedir. Tüzel ve bireysel olarak fon temininde Türkiye’de 32 adet banka içerisinde yeni aktif olan 2 adet katılım bankası ile 8 adet katılım bankası olması ve bunların avantajlarının kalan diğer bankalardan üstün nitelikte ya da daha cazip olması talep oranını düşürmektedir.

iii. Katılım Finans Alanındaki Olumsuz Örnekler

İslam iktisadı denilince Türkiye’de bir dönem “yeşil sermaye” tanımlaması ile olumsuz siyasi ve sosyal algı oluşturulmuştur. Büyük şirketlerin inanç hassasiyeti yoğun insanlara finansal âlemde yaşattıkları olumsuz tecrübeler ve bunun neticesinde şirketler düzeyinde yaşanan olumsuzlar arka arkaya ortaya çıkmıştır. Müslümanların uzunca bir dönem kendilerini ifade ederken yaşadığı çekingen muhafazakâr tavır ve daha iyi ifade etme fırsatları sistemin anlatılması bakımından yaşanan eksiklik olarak ifade edilmektedir. Sistemin güven üzerine kurulu olması, finansal âlemde varlığın oluşumu ve korunması noktasında ana etken olarak nitelenmiştir.

Piyananın genelini etkileyen bu hususu Şube Müdürü pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Sektörün atlattığı; İhlas Finans, Yimpaş ve Kombassan gibi Holdinglerin yaşattığı mağduriyetler ile Bank Asya hadisesi de sektördeki güveni azaltmıştır. Kamu Katılım Bankalarının kurulmasıyla sektörde güven tazeleme ortamı oluşmuştur. Mesela 2001

krizinde müşteriler o dönem ki adıyla Finans Kurumlarına “Benim İhlas Finans’ta param kaldı, size bir şey olur mu?” şeklinde yaklaşmasına karşın, hiçbir Geleneksel Banka müşterisi şubeye giderek; “Benim X Geleneksel Bankası’nda param kaldı size de bir şey olur mu?” sorusunu sormamıştır. Bu da insanların maddi yatırımlarının, dini değerleriyle suiistimal edilmesinin sonuçlarını göstermektedir.

Katılım finans alanında yürütülen çalışmaların geçmiş dönemlerde yaşadığı olumsuz örnekleri, Genel Müdür Yardımcısı pozisyonundaki temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

... Ayrıca 2000’li yılların başında ve 2014 döneminde, katılım bankacılığı sektörünün ilgili dönemlerde toplam aktif büyüklüğü bakımından en büyük oyuncularından ikisi çeşitli badireler nedeniyle sektörün dışına çıktı. Özellikle 2014 yılında sektörün iyi bir ivme kazandığı dönemde, yaşanan gelişmeler nedeniyle sektördeki payın gerilediği görülmüştür, yani kaybedilen yaklaşık 3 yıllık süre de mevcuttur. Son dönemde yaşanan olumlu gelişmelerle (yeni oyuncular, büyümeler vb.) sektördeki payımız %8-8,5 bandına ulaşmıştır.

iv. Reklam ve Tanıtım Faaliyetlerinin Eksikliği

Katılım finans sisteminin tanıtılmasının yeterli düzeylerde olmaması ve reklam hizmetleri yürütülerek tanıtılması noktasındaki görüşlerini, Kurumsal Pazarlama Yönetmeni pozisyonunda çalışan sektör temsilcisi şu şekilde ifade etmektedir:

Tüketici tercihlerinde geleneksel bankaların daha çok tercih edilmesi, katılım bankacılığının yeterli düzeyde anlatılamaması tüketici tarafından aynı hizmet gibi değerlendirilmesine yol açabilmektedir. Bunun dışında geleneksel bankaların ellerinde bulunan pazarlama, reklam, fiyat gücü, tüketiciyi kendi tarafına çekmesine yardımcı olmaktadır. Katılım bankacılığının yeterli düzeyde anlatılmaması temel sorun olmaktadır. Bunun yanı sıra teoride birbirlerinden tamamen farklı olmasına rağmen pratikte geleneksel bankalarda olduğu gibi taksit ve kâr payı oranının olması müşteri algılarında aynı olduğu kanısını yaratmaktadır. Bu durumun çözümü için gerek sahada gerek kitle iletişim araçlarında sistemin sade ve anlaşılır bir dil ile daha sık anlatılması gerektiğini düşünüyorum.

Şube Müdürü pozisyonunda çalışan sektör temsilcisi bu durumu şu şekilde izah etmektedir:

Genel manada aynı finansal piyasalarda faaliyetler yürütüldüğünden; iş yapış modelleri tamamen farklı olsa da bazı tüketiciler konvansiyonel bankalarla katılım bankaları arasında bir fark olmadığını düşünmektedir. Sektör temsilcileri iş ilişkisi kurduğu ya da kurmaya çalıştığı bireysel ya da ticari tüm müşterilerine katılım bankacılığı prensiplerini anlatmaya çalışmakla birlikte zaman zaman müşteri taleplerinin uyusmaması kaynaklı da kabullenmeme ile karşılaşabilmektedir. Makro manada murabaha işleminde vade farkının faiz gibi düşünülüp değerlendirildiği gözlemlenmektedir. Tüm ülkede daha fazla doğru farkındalık için çok basit ve öz bir şekilde bilgilendirme reklamları fayda sağlayabilir. Bu bilgilendirmelerin tek bir katılım bankası aracılığı ile değil, TKBB tarafından kapsayıcı şekilde yapılması fayda sağlayabilir.

Kıdemli Yönetmen pozisyonunda çalışan bir diğer temsilci, geleneksel bankaların tanıtımlarında sistematik ve vurgulu bir dil kullanarak çekiciliklerini arttırdığını ifade ederek şunları söylemiştir:

Öncelikle sistematik ve topyekûn olarak insanların algıları yönlendirilmektedir. Özellikle bu durum reklamlar ile gayet normal bir durummuş gibi lanse edilmekte, hipnozlu dil kalıpları ve etkileyici jest ve mimik hareketleriyle (örneğin: hoş geldin faizi, “x” banka her zaman yanınızda, vb.) bu yapılmaktadır. Tamamen insanların bilinçaltına hitap ederek ve bazı fitri var olan özellikler (*sık tekrara bağlı hipnoz*) kullanılarak hareket edilmektedir. Bu da durumu normalleştirmekte, artık bu süreçlerden sonra katılım/faiz ayrımı yapma ihtiyacı düşmüş ve insan nakit ihtiyacı duyduğunda sair yolları denemeden yüksek ihtimalle faizli bankalara gitmektedir.

Sistemin tanıtımına ve anlatımına yönelik çalışmaların farklı mecralarda teorik ve sosyal temelli olarak yapılmasını isteyenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Sosyal medya başta olmak üzere TV kanallarında halkımızca bilinen hocalar üzerinden katılım finans tanıtımlarına yönelik bilgi aktarımlarının yapılması hatta bunun Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla ayet ve hadislerle temellendirilerek Cuma hutbelerinde milyonlarca insana aktarılması gerektiğini, böylece dini ve çevresel faktörlerin dışsallıkla yaygınlaştırılmasını ifade eden görüşler belirtilmiştir.

v. İnsanların İslami Değerlerden Ziyade Maliyet Hesabı Yapması

Kapitalist iktisadi anlayışın ortaya çıkardığı homoeconomicus insan modeline bağlı yetişen rasyonel insanın, her zaman kendisi için iktisadi manada ekonomik olanları tercih edeceği varsayılır. Bu nedenle günümüz yaşamında değerleri gözetmek düşüncesiyle hareket eden davranışsal insanı bulmak zorlaşıyor gibi görünmektedir. Faiz hassasiyeti Müslümanlar açısından ayetlerle açıklanan bir husus olarak önemli görülse de enflasyonist ortamda yaşayan insanların kendilerine çıkar yol olarak geleneksel bankacılığı görmelerini ve tercihlerini o alanlara kaydırmalarına neden olmaktadır.

İnsanların ihtiyaçlarını karşılayacakları fon temin sürecinde kıyas, çoğunlukla “hangi kurumdan aldığımda toplam ödemem daha az olur” şeklindedir. Bu anlayış nedeniyle bireyler akil insan olmaktan ziyade ekonomik insan olma düşüncesini benimsemektedir. Faizin haram olduğu yönündeki Kuran ve Sünnet ile elde edilen bilgiye rağmen, iktisadi olarak rasyonel davranan birey açısından maliyetler ön plana alınmakta ve fon kullanımı faiz temelli de olsa geleneksel iktisattan tercih edilmektedir. İslami anlayış çerçevesinde bakıldığında, kısa vadede kârlı gibi görünse de aslında bireyin uzun vadeli olarak dünya sonrası yaşamının tehlikede olduğu görüşü savunulmaktadır (Canbaz, 2020, s. 254).

Bu düşünce anlayışını Şubede Müşteri İlişkileri Yetkilisi pozisyonunda çalışan bir temsilci şöyle açıklamaktadır:

Tüketicilerin son dönemde nakit sıkışıklıklarının mevcut kredi borç yükünden kaynaklanıyor olması ve bu durumun da katılım bankaları ile fonlanamaması tercihleri etkileyen bir diğer husus olarak karşımıza çıkıyor. Başka dikkat çeken husus ise kişilerin bankacılık ihtiyaçlarını karşılamada İslami değerlerinden ziyade kredi kullanımında katlanacakları maliyetlerin tercihlerini daha çok etkilemesidir.

Finansal ihtiyaçlarını gidermek isteyen insanların bu beklentileri, kapitalizmin vazgeçilmez olduğu düşüncesinden hareketle faize karşı duyarlılığını azaltmaktadır. Bu durumu Şube Müdürü pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Toplumda “ben faiz yemiyorum ama faizli kredi kullanmazsam işlerimi büyütemem, batırım, başkasından borç isteyemem, faiz artık piyasanın gerçeği” şeklindeki düşünceler yoğunluktadır. Toplumdaki faiz kavramının içinin boşaltılması bir başka deyişle haram olarak görülmemesinin en büyük nedeni budur (bence en önemlisi). İslami finans alanındaki danışmanların bu konudaki görüşleri de bu hususta etkili olmaktadır. Örneğin “ilk evini alacak olan kişi konvansiyonel bankalardan da finansman sağlayabilir” ya da “enflasyonun altındaki getiri faiz olarak nitelendirilemez” şeklindeki görüşler toplumun geniş bir kısmında kabul edilmiş bir görüştür.

vi. Merkez Bankası Politika Uygulamaları ve Zorunlu Karşılıklar

Türkiye’de hem geleneksel hem de katılım bankaları eşit oranlarda Merkez Bankasında karşılık ayırmak zorundadır. Merkez Bankası zorunlu olarak karşılık ayıran tüm bankalara, karşılık miktarıyla orantılı olarak faiz ödemesi yapmaktadır. Katılım finansa, Merkez Bankası tarafından zorunlu olarak tutulan karşılıklar kadar, faiz olarak tanımlanmasa da nema ödemesi yapması sistemin karşılaştığı en büyük zorluktur. Katılım Finans sisteminin, bankacılık yapısı içerisinde Merkez Bankası politikalarına tam anlamıyla bağlı olması ve zorunlu karşılık ayrılması karşılığında tüm bankalara bedel ödenmesi de piyasada farklılık olmadığı algısına neden olmaktadır.

Bu hususu Genel Müdür Yardımcısı pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Diğer taraftan regülasyonun bizi zorladığı çerçeveler de var. Mesela Merkez Bankası zorunlu karşılık olarak toplanan paraların bir kısmının kendisine yatırılmasını istiyor. Bir müddet sonra yatırılan bu paralar karşılığı bizlere ödeme vereceğini söylüyor. Telafi ödemesi gibi yeni bir yapı oluşturuldu ve çerçevesi oturtulmaya çalışılıyor ama bu paralar eskiden nema adında ödeniyordu. Bu hususlar göz önüne alınırsa “mesajı veren” taraf olarak eksikliğimiz görülebiliyor.

Şubede Yönetmen pozisyonunda çalışan bir temsilci bu husustaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Katılım bankacılığının merkez bankasına bağlı olması nedeni ile faiz artış ve azalışlarında kendi kar paylarının da değişmesi sonucunda insanların kafasında faizle aynı olduğu algısı oluşmaktadır. Katılım bankalarının merkez bankası faiz kararı ile birlikte anında faizlerini yukarı ya da aşağı yönde revize etmeleri müşteriler açısından faizli banka ile aynı algısı oluşturmaktadır. Bu algının en önemli etkeninin bu olduğu görüşündeyim. Bu algının kırılabilmesi için öncelikle sistemin en baştan düzenlenmesi gerekmektedir. Katılım Bankalarının merkez bankasına bağlı olmadan yeni bir sistemin kurulması ve kâr paylarının merkez bankasından bağımsız olarak açıklanması faizli banka ile aynı olduğu algısını ortadan kaldıracaktır.

2.1.2. Vergi Teşviki Sağlanmasına İlişkin Soru

Katılım finans sisteminin Türk toplumu nezdindeki talebinin yukarılara taşınması bakımından vergi teşvikleri ile desteklenmesinin gerekliliğini sorguladığımız üçüncü soruda, sektör temsilcileri büyük çoğunlukla sisteme vergi teşvikleri getirilmesinin oluşturacağı etkinin pozitif olacağını ifade etmiştir. Kişisel görüşlerini paylaşan bir temsilci, devlet tarafından katılım finansa özel vergi teşviki getirileceğine dair bir inancının olmadığını belirtmiş; %10 düzeyindeki 3 sektör temsilcisi ise hiçbir şekilde teşvik uygulamasına gidilmemesi gerektiği yönündeki görüşünü ifade etmiştir. Yine çoğunlukla, devlet tarafından getirilecek vergisel teşviklerin piyasada rekabeti zedeleyici olmaması gerektiği, salt sektör payının yukarılara taşınması hedeflerine yönelik bir oluşumun sektöre pozitif etkilerden ziyade negatif etkiler oluşturacağı birçok temsilci tarafından ifade edilmiştir.

Vergi teşviklerine karşı olduğunu beyan eden Şubede Pazarlama Yönetmeni olarak çalışan bir temsilci bu görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:

Çok sık bir şekilde karşımıza çıkan vergi aflarının ve vergi istisnalarının olduğu bir ekonomide Katılım Bankacılığına vergi istisnası uygulanması, kredibilitesi olmayan işletmelerin sektörümüze yönelmesine sebep olacak ve bu da yetersiz girişim olarak karşımıza çıkacaktır. Kamunun vergi teşviklerinden ziyade, bazı kamu destekli ve garantili kredilerin ve birikim hesaplarının yalnızca katılım bankaları aracılığıyla açılmasını zorunlu tutması, sektörün bilinirliği ve büyümesi açısından çok daha etkili bir yol olacaktır.

Malezya ülke örneğinden yola çıkılarak hazırlanan bu soruda aslında amaçlanan, Türkiye’de finansal süreç içerisinde maliyetler açısından yüksek rakamları ihtiva eden pozisyonları aşağı çekmek ve toplumsal talebi dengelemek mümkün olabilir mi, esastır. Yani gerek finansal sistem içerisinde gerekse başka alanlarda bazı şeylerin öne çıkarılmasını sağlamak adına ayırtırmak, tüm dengeleri bozabilecek ve olumsuz sonuçlar çıkarabilecek bir yöntem olabilir düşüncesiyle denge gözetimi sağlanmasına dayalıdır. Bu hususu Genel Müdür Yardımcısı pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmiştir:

Şu şekilde ifade etmek gerekir ki sektör büyütülürken teşvik mekanizmalarının kullanılmasının bir nevi afyon etkisi yaratarak rehavete sürükleyebileceğini düşünüyorum ve vergi teşviklerine bu açıdan çok makul bakmıyorum. İslami bankacılığın yani Katılım bankalarının, müşteriye değer üretmesi sağlanırsa vergi teşvikine ihtiyaç olmayacaktır. Zira vergi teşvikleri verilmeli ama herkese aynı şartlarda verilmelidir. Çünkü bu teşvik mekanizması alışkanlık yapmaktadır. Vergi teşvikleri negatif bir ayırtırmayı ortadan kaldıran bir sonuç ortaya çıkarıyorsa yapılabilir. Örneğin geçmişte çifte alım vergisi durumunu ortadan kaldıracak çifte vergilendirmeyi ve müteselsil sorumluluğu ortaya çıkaran bir uygulama vardı. Bunun engellenmesi adına düzenlemenin getirilmesi doğru bir yaklaşımdı. Sadece katılım finansa yönelik pozitif bir teşvik mekanizması getirilmemeli, tüm finans âlemiyle eşit şartlarda adaletli bir şekilde faaliyet göstermenin altyapısı sağlanmalıdır. Küçük bankalarla ilgili bir teşvik sisteminin sağlanmasına yönelik hamlelere sıcak bakıyorum ama salt katılım bankacılığına yönelik bir ayırtırmacı teşvik düzenlemelerine karşı olduğumu belirtmek isterim, bence rasyonel olmayacaktır. Teşvik öyle bir kurgulanmalı ki ön açıcı olmalı, rekabeti bozmamalı, yeni bir alan oluşturmalıdır.

Sektörün büyümesi bakımından özünde gerçekleşecek iyileştirmeleri destekliyorum ama salt rakamsal boyutta bir yükselişin sağlanması adına teşvik mekanizmasının getirilmesini desteklemediğimi bildirmek isterim. Sermaye piyasalarının desteklenmesi anlamında diğer oyuncuların erişebildiği bizim ise göreceli olarak negatif olarak ayrıştığımız alanlar var, kira sertifikaları devlet iç borçlanma senetleri gibi, bunların desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ama bunlar pozitif ayrımcılıktan öte, negatif ayrımcılığı giderecek ve yeni alanlar oluşturacak şekilde olmalıdır. Ben sistem içerisinde denge kurulması taraftarıyım.

Vergi teşviklerinin getirilmesi elbette ki katılım finansa olan toplumsal talebi arttırmak temel düşüncesini barındırmaktadır. Ancak katılım finansa getirilecek vergi teşviklerinin insanlara yansımalarının düşük düzeylerde kalacağını bu nedenle sisteme daha çok katılımı sağlamak adına vergi teşviklerinin etkisinin istenilen düzeylerde olmayacağını ifade eden temsilciler olmuştur. Şube Müdürü pozisyonunda çalışan bir temsilci bu görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:

Aslında kâğıt üstünde Türkiye’de yaygın ve çeşitli vergi teşvikleri bulunmaktadır. Bu durumu salt katılım finans tarafında değerlendirmek haksız rekabete imkân verebileceğinden ve kötüye kullanılabileceğinden dolayı şöyle bir önerim bulunmaktadır. Katılım finans alanında hizmet veren kurumlar eğer Murabaha yerine Mudarebe, Müşareke veya Selem akdi gibi işin içerisinde kâr zarar ortaklığı içeren ürünlerle proje finansmanlarına girerler ise buradan elde edilecek kârın gelir vergisinde indirimine gidilebilir. Zihniyet değişikliği ile devlet destekli katılım bankalarının yine devlet destekli klasik bankalara göre devlet tarafından daha çok önem verilmesi ve işlerin katılım bankaları üzerinden gerçekleştirilmesi yolu da tercih edilebilir.

Aynı hususu Şubede Müşteri İlişkileri Temsilcisi sıfatıyla çalışan bir temsilci şu şekilde ifade etmiştir:

Ülkemizde Katılım bankacılığı sektörünün desteklenmesi hususunda vergisel bir avantaj tanımlandığını düşünmüyorum. Vergisel bağlamda sağlanacak avantajlar çok çeşitlendirilebilecek olup Merkez bankasına ayrılan karşılık oranlarında yapılacak indirim uygulamalarının Katılım bankalarının fon kullandırım maliyetini düşürerek avantaj sağlanabilecektir.

Kamu harcamalarının finansmanını sağlayan vergilerin önemi dile getirilerek, kayıtlı ekonomik yaşamın devlete vergiler yoluyla sağladığı katkısı hep belirtilir (Altuntepe, 2019: 42). Katılım finans bankacılığının gerçek ticari faaliyetleri finanse ettiği temelinden yola çıkılarak belgeli finansal süreçlerin yaşanmasının getirdiği olumlu etkiden bahseden Şube Müdürü pozisyonunda çalışan bir temsilci görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Son dönemde devlet otoritesinin özellikle kayıt dışı ile mücadele etme noktasında daha fazla çalışması olduğundan, gerçek belgeli ticarete aracılık eden katılım bankacılığı payının artması bu anlamda da katkı sağlayacaktır. Ayrıca müşteriler haricinde, Katılım bankalarına verilebilecek Öz sermaye kârlılığını arttırıcı teşvikler gibi farklı vergi teşvikleri bu alanda yeni yatırımcıların sektöre girmesine ve katılımcıların artmasına vesile olabilir, bu durum pazar payının arttırılmasını sağlayabilir.

Kamunun beklentisi anlamında finans yapısı içerisindeki %15'lik seviyeye ulaşılması 10 yılı aşkın süredir bir hedef olarak var olmaktadır. Bu hedefe ulaşılması bakımından vergi teşvikinin uygulanmasını kıdemli yönetmen pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmiştir:

Vergisel anlamda teşvikler katılım bankalarına olan rağbeti hiç şüphesiz artırır. Toplumdaki bireysel ve tüzel kişiliklerin en önemli konusu maliyetin düşük olması olduğundan, dini hassasiyeti olmasa bile katılım bankalarında oluşacak teşvikler vesilesiyle daha çok tercih edilebilecektir. Mesela finansal kiralama konvansiyonel bankalarca bankacılık faaliyeti olarak yapılamamaktadır. Ancak katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarınınca yapılabilmektedir. Bu ürün ile müşterilere vergisel indirim yapılmakta ve bu sebeple katılım bankaları bu durumdan önemli derecede olumlu etkilenmektedir. Vergi teşvikleri her zaman iş görür. Ancak sadece katılım finans tarafı için yapılırsa etkili olacaktır.

Sektör temsilcilerine teşvikler ile ilgili görüşlerini sorduğumuz bu soruya öneri niteliğindeki beklentilerini iletenlerin taleplerini kısaca ifade edersek aşağıdaki gibi bir liste oluşturulabilir:

- Katılma hesaplarında tasarruflarını değerlendirmek isteyenler için stopajlarda belirli kâr zarar hesaplarındaki getirilerden daha az stopaj alınması sağlanabilir,
- İlk ev, ilk araç alacak müşterilerin finansmanlarına KKDV-BSMV muafiyeti veya vergi indirimi getirilebilir veya belli rakamda vade farksız finansman kullandırımı olabilir,
- Yatırımları destekleyici veya imalata yönelik teşvikler Katılım finans üzerinden getirilebilir,
- Reel sektörün finansmanını sağlayan katılım bankalarına evrak ve gerçek ticarete dayalı kredilerde kar oranı indirimleri/teşvikleri vs. sağlanabilir,
- Finansmanlarda uygulanan vergilerin oransal olarak düşürülmesi sağlanabilir,
- Sigorta kapsamındaki mevduat bakiyesinin katılım bankacılığı açısından geleneksele göre miktarı genişletilebilir,
- Kamu ile ortak girişimler yapılarak özel nitelikli Sukuk çalışmaları ile vergi indirimleri sonrası özel getiriler sağlanabilir,
- KOBİ ve Ticari nitelikli, nispeten düşük kar yüksek vergi ödeyen kurumlara teşvik olması bakımından, firma üretici ise %5 olan BSMV'nin alınmaması sağlanabilir,
- Araç kredilerinden alınan BSMV ve KKDF'nin katılım bankalarında istisna tutulması sağlanabilir.

2.1.3. İFM Projesinin Kapsamı ve Genişliğine İlişkin Soru

İFM, Türkiye'nin ekonomik büyümesine katkı sağlamak ve finans alanında uluslararası piyasalarla etkin bir eşgüdüm sağlamak adına oluşturulan bir finans merkezidir. Küresel bir merkez olma hedefiyle konumlandırılan İFM, kamu ve özel sektör adına faaliyet yürüten banka, portföy yönetimi, aracı kurum ve sigorta şirketlerini bir araya getirerek ulusal ve uluslararası kuruluşlarla bir arada çalışılmasını sağlama düşüncesine hizmet etmeyi planlamaktadır (İFM, 2024).

Türkiye ekonomisine ve finansal piyasaların gelişimine ciddi katkılar sunması beklenen İFM projesi geleneksel bankacılık üzerine kurgulanmış bir yapıyı barındırırken son soruda katılım

finans sistemine yönelik yapılması gerekenler olup olmadığı sorgulanmıştır. Finans merkezi projesine ilişkin bu sorumuza, iletilen görüşlerin tamamına yakını olumlu olmakla birlikte beklenen sonuçlara ulaşmanın çok zor olduğunu ifade edenler ve en katı hâliyle sisteme inanmadığını ifade eden de olmuştur. Ciddi anlamda denetimlerin yapılmasına ve İslami finansal sistemin teorik ve uygulama alanında önemli çalışmalara ihtiyacı olduğu da bildirilmiştir. İFM'ye karşı olumsuz ve beklentilerin karşılanamayacağı hususundaki görüşünü Müşteri İlişkileri Yetkilisi pozisyonunda çalışan bir temsilci şu şekilde ifade etmiştir:

Piyasa etkinliği bankaların kendi içlerinde oluşturdukları stratejiler ile gerçekleşecektir. Özellikle İFM de tabir yerinde ise 'rakipler' nezdinde etki yaratabilecek bir durum olamayacağı görüşündeyim.

İFM projesi çok gösterişli hizmet binaları ile Nisan/2023 itibariyle faaliyetlerine başlamış ve devletin sağlam desteğini almış nitelikli bir alan olarak kabul görmektedir. Bu projenin doğru temellere oturmasını ve uluslararası çekiciliğini arttırmak maksadıyla çeşitli teşvikler sunulmuştur. İFM de sunulan teşviklere kısaca değinmek gerekirse sunulan vergi teşvikleri şunlardır (İFM, 2024):

- Finansal hizmet ihracı kapsamında elde edilen kazançların tamamı (%100) 2030 yılı sonuna kadar kurumlar vergisinden istisnadır. (2031 yılından itibaren %75 olacak)
- Finansal hizmet ihracı kapsamında sunulan işlere ilişkin elde edilen paralar, BSMV'den istisna tutulmuştur.
- İFM'de yürütülen faaliyetlere ait işlemler her türlü harçtan, bu işlemler dolayısıyla düzenlenmiş kâğıtlar damga vergisinden istisna tutulmuştur.
- İFM'de istihdam edilen ve yurtdışında en az 5 yıllık meslek tecrübesine sahip insanlara ödenecek aylık ücretin gerçek safi değerinin %60'ı; en az 10 yıllık mesleki tecrübeye sahip insanlara ödenecek aylık ücretin gerçek safi değerinin %80'i gelir vergisinden istisna tutulmuştur. (İFM'de çalışmaya başlamadan önceki son üç yılda Türkiye'de çalışmamış olma şartı vardır)
- İFM'de yer alan taşınmazların kiralanmasına dair işlemler her türlü harçtan ve bu işlemlere ilişkin düzenlenen kâğıtlar damga vergisinden istisna tutulmuştur.
- İFM'de faaliyette bulunan kurumların, bu faaliyetleriyle ilgili yurt dışından satın aldıkları malları Türkiye'ye getirmemek koşulu ile yurt dışında satmalarından veya yurt dışında gerçekleşen mal alım satımlarına aracılık etmelerinden sağladıkları kazancın %50'sinin Kurumlar Vergisi matrahından indirilmesine imkân sağlanmaktadır. Bu düzenlemeden yararlanmak için kazancın, aynı yıl içinde Türkiye'ye transfer edilmiş olması ve aracılık faaliyetine ilişkin malların satıcı ve alıcısının Türkiye'de olmaması gerekmektedir.

İFM'nin fiziksel konumu kurgulanırken her türlü ayrıntı düşünülmüş ve çalışma düzeni olağanüstü düzeyde ayarlanmış gözükmektedir. İFM'nin sadece fiziki bütünlük içerisindeki yapısının finansal bütünlük ile tamamlanması, küresel düzeyde bir finans merkezi oluşumu için önemlidir. Bu konudaki düşünceleri Genel Müdür Yardımcısı pozisyonunda çalışan temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Aslına bakarsanız İFM çok doğru bir düşüncedir. İstanbul'da olması, Türkiye'de olması, coğrafik olarak yeri çok güzel düşünülmüş ama meseleyi biraz daha vizyon çerçevesine oturtmamız lazım ve sadece bina yapma meselesinden ayırtmamız lazım. Finans hukuku ve Ticaret hukuku bakımından vergi teşvikleri varsa mesela burada teşviklerin sağlanması yararlı olacaktır. Uluslararası taraftan gelenler için teşviklerin kurgulanması bu anlamda iyi olacaktır. Devlet olarak İFM için yapılması gerekenler; uluslararası alanda bilinirlik, finans ve ticaret hukuku, küresel taraftan müşteri çekmekle ilgili mekanizma kurulması önemlidir. Şimdi ülkeyi topyekûn bir vücut olarak düşünürsek, ayaklar çok güçlü ama böbreklerde bir problem varsa rahat spor yapabilmek mümkün değildir. Yani bizler finans merkezi olarak bu yapıları kurgularken makroekonomik dinamikleri, enflasyonu, işgücü pozisyonundaki gençlerin yurtdışına kaçış isteklerini, onları geri çekebilmekle ilgili meseleleri, hayat pahalılığını nasıl adresleyeceğimizi, insanların hayal kurmakla ilgili motivasyonlarını nasıl oluşturacağımızı planlamamız lazımdır. Yani bunların hepsi bir bütündür ve bunların yanında; finans hukuku ve bunların uluslararası hukukla entegrasyonu, yurtdışından fon getirilmesi, bilinirlik düzeyinin artırılması önemlidir. Örneğin bilinirlik düzeyi nasıl artırılır? Yurt dışından dünyaca ünlü finansçılar getirirsiniz hem akademik olarak hem kuruluş olarak hem de profesyonel olarak buralarda çalışmaya başlarlar. Ama bunları getirebilmek için sadece finans merkezi görüntüsünden ziyade genel atmosferin de buna uygun olması gerekir. Türkiye'nin ve İstanbul'un ciddi bir potansiyeli var evet ama doğru hamlelerin yapılması çok gereklidir.

Geleneksel bankacılığın etkin yapıda oluşu nedeniyle ve gerek Türkiye'deki sektörel durum gerekse uluslararası finansal görünüm nedeniyle İFM'deki finansal işlemlerde geleneksel bankacılık işlemlerinin yoğunluğunun kaçınılmaz olacağı birçok temsilci tarafından ifade edilmiştir. İFM'nin yapısal durumunun Londra gibi istikrarlı ve güven veren bir merkeze alternatif oluşturabilmesi için çok zaman geçmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanında özellikle Arap sermayesine hitap edecek finansal oluşumların İFM'de daha yoğun bir düzeyde olması gerektiğini ifade eden görüşler de olmuştur. Bu sürecin zamanla katılım finansın etkinliğine doğru evrileceğini düşünenler ile doğru teşvik kararları ve uygulamalarla, İngiltere'nin faizli sistemin ortasındaki finans merkezi konumunun İFM'ye taşınabileceği düşüncesini söyleyen de mevcuttur. Genel Müdürlükte Mali Tahlil Uzmanı pozisyonunda çalışan bir temsilci görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

İFM'de Katılım Bankaları Sektör ya da Bölge temsilciliklerinin Ofisinin bulunması gerektiğini düşünüyorum. İş alanı olarak İFM'nin Global çapta bir merkez olması ve yerli ve yabancı yatırımcıların orada kurulacak olan bir Katılım Bankacılığı Üssü ile hem tanıtılması hem de müşteri kazanımı noktasında çok daha etkin olabilecektir.

Finans merkezi oluşturma düşüncesi ortaya çıktığında, yüksek rakamlardaki Arap sermayesinin Türkiye'ye çekilebilmesi hayallerini kuran insan sayısı yadsınamayacak kadar fazladır. Bu nedenle İslam iktisadi finans yöntemlerinin, kayıt dışılığı ortadan kaldıran ve gerçek ticari faaliyet esaslarında yürütülmesi gerekçesiyle daha güvenli bir ekonomik sistem olarak tanıtılmasının öneminden hep bahsedilmiştir. Ayrıca İslam İşbirliğini Teşkilatında ekonomik platform yapısıyla oluşturulan örgütler olsa da Türkiye'nin önderliğinde İFM'de

merkez bir yapının oluşturulması beklentisi gönüllerde olmuştur. Bu hususu Şube Müdürü pozisyonundaki temsilci şu şekilde ifade etmiştir:

Mevcut durumda her iki tarafa da hizmet edilerek düşünülmüş bir yapı ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze kadar, İslam Ülkeleri Merkez Bankalarının çeşitli platformlarda ortak hareket edebileceği bir yapı maalesef kurulamamıştır. Gönül isterdi ki; İFM gibi bir fırsatta, Ülkemizin bu gayretleri diğer ülkeler nezdinde de karşılık bulup, İFM Merkezli bir İslam Ülkeleri Merkez Bankası hayata geçirilebilseydi.

Katılım finans hizmetlerinin İFM’de başlangıç süreçlerinde tam yerleşik olmasa da zamanla yönetim teknikleri vasıtasıyla içeriğine dahil edilmesi gerektiğini, görünenin ardında İslami finansın yoğun beklentisinin karşılanmasına yönelik hamlelerle birlikte etkinliğini arttırması gerektiği de ifade edilmiştir. Genel Müdür Yardımcısı pozisyonundaki temsilci bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

... Ama şu husus daha anlamlı olabilir. Hedefi finans merkezi olarak kurarken altyapısındaki detaylarda daha yoğun katılım finans eko sistemini öne taşıyacak hamleler yaparsınız. İFM’nin gerek akademik çerçeve itibariyle gerek finans çerçevesi itibariyle gerek ülkenin büyüklüğü itibariyle gerek diğer ülkelere olan yakınlık itibariyle büyük bir potansiyel olduğunu görüyorum. Kurumumuz tarafından uzun yıllardır düzenlenen son programı İstanbul’da gerçekleştirilen Al Baraka Forum gibi yapıların artıyor olması gereklidir. Uluslararası iş birliği kurmayla ilgili yapılar arttıkça bilinirlik ve ayrıştırma artacaktır. Diğer finans merkezlerine bakıldığında hukukla ilgili ayrıştırmalar var, insanların konforuyla ilgili ayrıştırmalar var, bilgi güvenliği ile ilgili ayrıştırmalar var yani tüm bunları adresleyecek temel bir çerçeve olması lazım. Ama en temelinde ben şuna inanıyorum, hedefte geleneksel bankacık görülür ama katılım bankacılığı gerçek hedef olursa uluslararası finans merkezi olma yolundaki beklentiye daha rahat ulaşacağımızı düşünüyorum.

2.2. Katılım Sigorta Temsilcileri

2.2.1. Toplumsal Algı Bozukluğuna İlişkin Sorular

İnsanların parayla ifade edilebilen menfaatlerinde, çeşitli riskler dolayısıyla ortaya çıkabilecek olan zararları gidermek maksadıyla ortaya çıkarılan sigorta kavramı, belirli miktarda ödenecek bedeller karşılığında güvence temini sağlamak esaslıdır. İslam iktisadı finansal enstrümanlarını kullanarak bu faaliyeti yürütenler Tekâfül adıyla tanımlanırken ülkemizde katılım sigortacılığı olarak adlandırılmaktadır. Bu şirketlerin geleneksel sigortacılık faaliyetlerinden farklı olmasına rağmen aralarındaki farka ilişkin bilgisi olmayan insanlar aynı oldukları algısına kapılmaktadır. Ayrıca kişi başına düşen gelir ve ülkenin ekonomik durumu göz önüne alındığında sigorta ihtiyacı genellikle zorunlu poliçeler düzeyinde kalmaktadır ki bu durum sigortalılık bilincinin zayıflığına işaret etmektedir. Sigorta hizmetinden faydalanmak isteyen insanların çoğunluğu ise bu ihtiyaçlarını karşılarken, İslami hassasiyeti olsa bile aralarındaki farklılığı gözetmeden hizmet teminini sağlamaktadır.

Geleneksel sigortacılık ile katılım sigortacılığı arasında herhangi bir fark olmadığı yönündeki algının nedenini sorguladığımız ilk iki soruya temsilciler tarafından verilen cevaplar çoğunlukla sistem kullanımında daha yeni olunması nedeniyle bilinirlik düzeyinin

eksikliğinden, sigorta işlemlerinde poliçelerin sadece prim esaslı olmasından ve sigortalama hizmeti kullanımına olan ilginin azlığından kaynaklı olduğu yönündedir.

Bu algı problemine ilişkin olarak Genel Müdür Yardımcısı (CFO) pozisyonunda çalışan temsilci görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Öncelikle şu an için daha az sayıda katılım bankası ve katılım sigorta şirketi mevcut. Bu tabi arz ile ilgili değil sadece taleple de ilgili. Yani illa katılım sigortacılığı yapan şirketten poliçe kestireceğim diyen bir kitle olmadığı ya da az sayıda olduğu için bu hizmet verecek kurum sayısı da çok fazla değil. Bunun yanında genelde muhafazakâr kesimde çok yaygın olarak duyulan sigorta yaptırmanın caiz olmadığına dair kanı nedeniyle de hassasiyeti olan kişiler özellikle sigorta yaptırmıyor. Ancak sigorta yaptırmak durumunda kalanların ya da sigorta yaptırmanın caiz olup olmadığı ile ilgili bir çekincesi olmayıp muhafazakâr olanların da katılım sigortacılığı ile ilgili ürün ve pazarlama faaliyeti eksikliği, dolayısı ile bilinirlik ve yaygınlık azlığı nedeniyle özellikle bir katılım sigorta şirketi aramadığını düşünüyorum. Ayrıca fiyat avantajının da sigortacılığın temeli olan büyük sayılar kanununu çok daha iyi yönetebilen konvansiyonel şirketlerde olduğunu düşündüğümüzde katılım sigortacılığı yapmanın bir katılım bankası münhasırlığı olmadan çok zor bir iş olduğunu daha iyi anlamış olacağız.

Katılım sigortacılığı ile geleneksel sigortacılık arasındaki farklar, ürünlerin çeşitliliğinden değil temin edilen fonların kullanım alanlarına ilişkin farklılıktan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla sigorta hizmetinden faydalanmak isteyenler gerekli bilgi birikimine ve sistem tanıtımlarına sahip olmadıklarından, oluşacak risklere karşı sadece menfaat teminine odaklanmaktadır. Bu hususu diğer bir Genel Müdür Yardımcısı (CMO) pozisyonundaki temsilci şu şekilde ifade etmektedir:

Bankacılık sektörü müşteriye merkeze alan iş odağı ile yıllardır çalışmaktadır. Katılım bankaları bu sebeple iş modellerini müşterilere daha fazla anlatabilme imkânı bulmuştur. Bunun yanında sigorta sektörü hem katılım bankacılığına göre daha çok kısa zaman önce Tekâful ile tanışmış hem de sigorta okuryazarlığının daha düşük olması sebebi ile müşteri tarafında farkındalık daha az olmuştur. Bankacılık sektöründe farklılıklar direkt ürün süreçlerine yansımaktadır. Sigorta sektöründe ise farklılık ürün süreçlerinde değil toplanan fonun değerlendirilmesi süreçlerinde daha çok oluşmaktadır. Sektör temsilcileri süreçleri her geçen gün daha fazla müşterilere farklı kanallardan aktarmaya başlamıştır.

Katılım sigortacılığının sektörde yer alan temsilciler tarafından tanıtımı konusundaki eksikliklerin; ayrıntılı bilgi paylaşımı, reklam faaliyetleri, tanıtım ve kurumsal sunumlarda olduğu birçok temsilci tarafından dile getirilmiştir. Bu anlamda devlet desteğini içeren kamu spotu çalışmaları ile sistem tanıtımına yardımcı olunması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca aralarında fark olmadığı hususunda içeriden kaynaklanan eksikliği, kişisel donanım eksikliği ve İslami hassasiyetlerin önemsenmemesi olarak niteleyen üst düzey pozisyonda çalışan bir temsilci görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Öncelikle sektör temsilcilerinin bu farkı kendilerinde içselleştirmesi gerekmektedir. Türkiye’de bulunan katılım sigorta şirketi çalışanlarının yaklaşık %90’ı bu farkı henüz anlamış ve kanıksamış değillerdir. Maalesef ki bir hocamızın sözüyle bu durumu şöyle ifade

edebilirim: aşı ile şirket idare edilmediğini gördük. Çekirdekten İslami hassasiyetleri olan, bilerek bu alanda çalışmak isteyenlerle bu alanın gelişeceği malum olmuştur. Bu sorunun gidermek için insan kaynağında kademeli bir dönüşüm olması şarttır. Tüm katılım sigorta şirketlerinin üye olacağı sektörü hizaya sokacak Katılım Sigortacılığı Birliği kurulması elzemdir.

Geleneksel sigortacılık ile katılım sigortacılığı arasında fark olmadığı, daha doğrusu hangilerinin katılım esaslı çalıştığı yönünde bilgilendirmelerin yeterli olmadığını ifade eden ve pencere sisteminde çalışılmasının olumsuz algıya çanak tuttuğunu söyleyen yönetmen pozisyonunda çalışan bir temsilci bu konuda şunları ifade etmiştir:

Ülkemizde sigorta bilincinin tam olarak gelişmemesine paralel olarak kişilerin İslami sigortadan haberdar olmaması fark olmadığı algısına nedendir diyebiliriz. Bu bilinçsizlik ve Tekâfül sigorta şirketlerinin pazar payının düşük olmasıyla diğer konvansiyonel sigorta şirketlerine göre rekabetçi fiyat verememesi bir araya geldiğinde, kişilerin tercihi genel olarak konvansiyonel sigortadan yana olmaktadır. Bu durum ne yazık ki Tekâfül sigorta şirketlerinin bakiye iadesini yapmaması ve pencere usulü sistemine belli bir dönem de olsa müsaade edilmesi olarak da görüyorum. Konvansiyonel sigorta şirketi aynı marka ismi ile Tekâfül şirketi kurması bu karışıklığı tetikliyor. Tekâfül sigorta şirketlerinin de bakiye iadesi yapmayarak (havuz artı verse dahi) bir de sosyal mecralardan “x” çeyrekte “x TL” kâr açıkladı haberleri, Tekâfül sigorta şirketini operatör şirket olmaktan çıkarıyor.

Geleneksel sigortacılık ile katılım sigortacılığı arasındaki farklılıkları daha iyi anlatmak ve belirlemek anlamında İç kontrol Müdürü pozisyonunda çalışan temsilci ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılım sigortacılığı tarafında öne çıkarılan ve büyütülen konu sadece faizdir. Gördüğüm kadarıyla insanların genelinde bu konu çok da önemsenmemektedir. Belki de katılım sigortacılığını geleneksel sigortadan ayırma ölçütlerimizi yeniden belirleyerek;

- Katılım sigortacılığının daha şeffaf olması,
- Her konuda bilgilendirme yaparak müşteriye önemsemesi,
- Her zaman müşteri memnuniyetini ön planda tutması,
- Her bir katılımcının hakkının en üst seviyede önemsenerek korunması,
- Sigortacılıkta elde edilen kârın her zaman katılımcılarla paylaşılması gibi katılımcıların Müslümanca bakış açısı ile gerçekten önemsendiği ve haklarının korunduğu bir yapı üzerine kurmalıyız.

2.2.2. Vergi Teşviki Sağlanmasına İlişkin Soru

İslami usullerle sigortacılık faaliyetinin yürütülebileceği esasları ile sistem içerisinde yer alan katılım sigortacılığının, sektör içerisindeki payının yukarılara taşınması bakımından vergi teşviklerinin etkisinin sorgulanmak istendiği üçüncü soruda, haksız rekabet oluşumuna neden olunacağı düşüncesiyle sadece bir temsilci tarafından olumsuz fikir beyan edilmiştir. Bir temsilci ise sektör içerisinde genel anlamda negatif bir durum oluşumu olmadığını ifade etmiştir. Diğer tüm temsilciler ise vergi teşviki uygulamalarının genel sigortacılık gelişimiyle birlikte katılım sigortacılığının da gelişimine olumlu etki yapacağını belirtmiştir.

Vergi teşviklerine öneri niteliğinde görüşlerini belirten temsilcilerin vergi teşvikleri konusundaki beklentileri aşağıdaki gibidir:

- Katılım sigorta şirketi kuruluş işlemlerinde istenen gerekli sermaye tutarının konvansiyonel şirkete göre daha düşük tutulması,
- Yurt dışı yatırımcıların Türkiye’de katılım sigorta şirketi kurabilmesi için mevzuat kolaylığını sağlayıcı düzenlemeler,
- Teknik yönetimi sigorta şirketlerinde olan ve kooperatif statüsünde yapıları destekleyen “katılım sigorta kooperatifleri” kurulmasına izin verilmesi,
- Katılım sigorta şirketlerinin müşteri fonlarını yönettiği havuzlara tüzel kişilik verilmesi ve bu tüzel kişilikte çifte vergilendirmeyi engelleyici muafiyetler getirilmeli,
- Bakiye iade tutarların istisna tutulması veya vergi matrahından düşülmesi sağlanmalıdır,
- Katılım sigortacılığı şirketlerine işletme kazançları veya gelir vergisi konularında belli oransal rakamlar ölçüsünde vergi indirimi veya vergi muafiyeti sağlanmalı,
- Katılım sigortası poliçelerinin alınması sırasında sigorta primlerine vergi indirimi getirilmeli,
- Katılım sigortacılığı şirketlerinin yapacakları, İslami esaslarla uyumlu yatırımlarda vergi avantajları sağlanmalı,
- Beşerî sermayenin yönlendirilmesi bakımından yeni mezunlara müstakil işyeri açmalarını sağlayacak “katılımda genç sigortacı” teşvikleri verilmeli,
- Katılım sigortacılığına girişi ve devamlılığı sağlamak açısından, sisteme girerken ve özellikle sonraki poliçe yenilemelerinde ekstra vergi avantajı sağlanmalıdır.

2.2.3. BES Vergi Teşviki ve Gönüllü Katılım İlişkisi Sorusu

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) ülkemizde 2003 yılında yasal olarak kamu emeklilik sisteminin tamamlayıcısı olarak tasarruf disiplini sağlamak üzere hayata geçirilmiştir. İlk başlarda gönüllülük esaslı olarak faaliyetlerini yürüten sistem, 2017 yılındaki yasal düzenleme ile kamuda çalışanların zorunlu olarak sisteme girmelerini sağlamıştır. Zorunlu BES uygulamasından çıkış hakkı da tanınması sonrası sistemden çıkışlar olmuş, sonrasında ise sistemde kalınmasını teşvik amacıyla önce %25 sonra ise %30 prim geri dönüşlü devlet katkısı imkânları sunulmuştur (www.katilimemeklilik.com.tr).

Sektör temsilcilerine hazırlanan son soruda, Katılım Esaslı BES’ler için vergi teşviki sağlanmasının sektöre gönüllülüğü arttırıp arttırmayacağı, sektörün gelişimi adına başka bir önerileri olup olmadığı sorulmuştur. BES’lere sağlanan devlet katkısında katılım esaslı BES’lerle ilgili olarak oran artırımı teklifi temsilciler tarafından ifade edilmiştir. Genel Müdür Yardımcısı (CFO) pozisyonunda çalışan temsilci görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

BES tarafında katılım esaslı ürünlerin seçimi ve bilinirliği daha fazla. Özellikle Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu (BEFAS) geldikten sonra altına dayalı ve katılım esaslı diğer yatırım enstrümanlarının seçimi daha kolay hâle geldi. Bu durumda katılım sigortacılığının teşviki ve katılım hassasiyeti olan müşterilerin teşvik edilmesi amacı ile Devlet Katkısı oranının arttırılması, çıkışlarda belli bir süre bu fonlarda kalınması durumunda vergi kesintisinin düşürülmesi gibi avantajlar sağlanabilir.

Aynı hususla ilgili görüşünü sektörde İç Kontrol Müdürü olarak çalışan temsilci şu şekilde ifade etmiştir:

Sistemde kalındığı ve katkı payı yatırıldığı sürece verilen devlet katkısı oranının biraz daha artırılmasının yanında müşterilerin belirlenecek sürelerde (3-5-7 yıl gibi) kısa süreli getiri sağlayıp sistemi kullanma alışkanlığını artıracak yeni ürünlerle desteklenmesi sağlanabilir. Ayrıca biriken toplu meblağların sistemden çıkışlarını engellemek adına belirlenecek kriterlerde maddi ihtiyaçlarını gidermek adına ikraz kredisi misali bir yapı geliştirilebilir.

3. SWOT Analizi Yöntemiyle Değerlendirme

SWOT analizi yönteminde, incelenen sistem ve durumlar hakkında iç faktörlerden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönler ile dışsal faktörlerden ve çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditler ayrı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu analiz yöntemiyle değerlendirmesi yapılan sistemin güçlü ve zayıf yönleri keşfedilirken, ortaya çıkacak fırsatların farkında olunarak bunlardan faydalanmak ve var olan tehditlerin incelenmesini ve meydana gelebilecek risklere karşı önlemlerin alınması mümkün olabilmektedir (Baş, 2023, s. 210).

Katılım bankacılığı ve katılım sigortacılığı sektör temsilcileri ile yapılan görüşmeler sonrası kendileri tarafından dile getirilen hususlardan yola çıkılarak düzenlediğimiz güçlü ve zayıf yönler ile tehdit ve fırsatlar aşağıdaki şekilde tasniflenmiştir.

3.1. Katılım Finans ve Sigortacılığı Güçlü Yönleri

Katılım bankacılığı faaliyetlerinin son 40 yıllık süre içerisinde yürütülmesi, katılım sigortacılığı faaliyetlerinin ise henüz 15 yıllık bir serüvene sahip olması nedeniyle insanların geleneksel banka ve geleneksel sigortacılık alışkanlıklarının kırlamadığı ifade edilmiştir. Son dönemlerde devletin katılım sistemlerini desteklemek bakımından 4 kamu katılım finans bankası ve 3 kamu katılım sigortacılığı şirketi kurulmasıyla sektöre güç katmak hedeflenmiştir. Siyasi bir bakış açısıyla Ortadoğu ülkelerinin sermaye yapılarına yön verebilecekleri finansal oluşumları sağlamak adına devlet desteğiyle faaliyetlerin yürütülmesi güven oluşturmaları bakımından değerli adımlardır. Sisteme olan katılımı ve finansal hedefleri daha güçlü hâle getireceği yönünde olumlu hamleler olarak değerlendirilmektedir. Devletin kendi kurumlarıyla sistemin içerisinde aktif bir şekilde bulunması güçlü yön olarak nitelendirilmektedir.

Kayıtlı ekonominin varlığını destekleyen kurum olarak katılım bankacılığı ve katılım sigortacılığının önemi üzerinde durulmuştur. Reel ticaretin finansmanını sağlayan yapı olarak katılım finans ve belgeli bir şekilde durum tespitini ortaya koyan katılım sigortacılığı güçlü yönler olarak belirtilmiştir. Kayıt dışılıkla mücadele eden bir finansal yaşamın oluşturulması adına sistemin varlığı sektör temsilcilerinin tamamı tarafından önemli bir güçlü yön olarak görülmektedir.

3.2. Katılım Finans ve Sigortacılığı Zayıf Yönleri

Katılım bankacılığı ve katılım sigortacılığı finansal ürünlerine ilişkin olarak toplumda var olan enformasyon eksikliği nedeniyle insanlar daha çok geleneksel bankalarla aynı ürünlerin pazarlandığı algısına kapılmaktadır. Sektör temsilcileri tarafından yapılan pazarlama

faaliyetleri sırasında müşterilere detay aktarmak yerine, sonuç olarak “biz de size aynı finansmanı sağlıyoruz” veya “aynı ürünlere sahibiz” şeklinde yöntemlerin kullanılması, müşterilerde bir fark olmadığı algısını güçlendirmektedir. Sektörün, geleneksel finansal ürünler ile benzeştiklerinden daha çok farklılaştığı hususlara odaklanması ve var olan avantajların aktarılmasının daha yararlı olacağı dile getirilmiştir. Sektör temsilcilerinin doğru bilgi aktarımı yapamamaları ve sistemi iyi tanıtmamaları sistemin zayıf yönü olarak kabul edilmektedir.

Bankalararası Kart Merkezi verilerine göre, 2023 yılı mayıs ayı sonu itibarıyla Türkiye’de 107,1 milyon adet kredi kartı, 177,6 milyon adet banka kartı ve 78,6 milyon adet ön ödemeli kart kullanıldığı tespiti yapılmıştır. Bu kart sistemleri kullanılarak 2023 Mayıs döneminde yapılan toplam ödeme tutarı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 125 artarak 625,9 milyar TL olmuştur (BKM, 2023). Sektör temsilcilerinden edinilen bilgilere göre katılım finans alanında faaliyet yürüten kurumlardan Kuveyt Türk haricindekilerin hiçbirisi kredi kartı kullanımında taksitlendirme imkânı sağlamamaktadır. Türkiye’de kredi kartı kullanımı yoğunluğuna bağlı olarak tüketim taleplerine cevap veremeyen ve taksitlendirme yapamayan katılım bankalarının, müşteri kaybına uğradığı belirtilmektedir. Bu sistemin zayıf yönü olarak dillendirilmiş, hatta bir kamu katılım bankası şube müdürü taksitlendirme yapabilmesi nedeniyle kendi bankaları kredi kartını değil Kuveyt Türk katılım bankasınınkini kullandığını ifade etmiştir. Kuveyt Türk’ün bu hizmeti de kendisinin maliyetlere katlanması suretiyle müşterilerine sunduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan taksit imkânı sunamayan kredi kartlarının tercih edilmemesi sistemin zayıf yönü olarak nitelenmektedir.

Katılım finans çalışma sistemi içerisinde ortaya çıkan finansal ihtiyaçlara yönelik yapılandırma imkânının olmaması, nakit fonlamanın sadece ticari ilişkilerde mal satın alınması sırasında gerçekleştirilebilmesi nedeniyle finansal sıkışıklık yaşayan insanların faizli sisteme yöneldiği ifade edilmektedir. Bu durumdaki birey ve kurumların, geleneksel bankalardan şahsi veya kurumsal kredi açıklarını öteleme ve vadelendirme yolunu tercih ettiği belirtilmektedir. Bu sistemin Fıkhen olması sebebiyle, müdahale şansının bulunmadığı ve sistemin zayıf yönü olarak ifade edilmektedir. İslam hukuku açısından oluşturulan danışma kurullarının teorik çerçevede çalışmalar yapması gerektiği ifade edilmiştir.

Katılım finans bankaları, sisteme müşteriler tarafından fon sağlandığında Merkez Bankasında zorunlu karşılık ayırmak zorundadır ve faiz olarak tanımlanmasa da tuttukları miktar kadar nema ödemesi kendilerine yapılmaktadır. Katılım Finans sisteminin karşılaştığı zorluk olarak, bankacılık yapısı içerisinde Merkez Bankası politikalarına tam anlamıyla bağlı olması ve zorunlu karşılık ayrılması karşılığında tüm bankalara bedel ödenmesi piyasada farklılık olmadığı algısına neden olmaktadır. Bu husus da sistemin zayıf yönü kabul edilmektedir.

3.3. Katılım Finans ve Sigortacılığı Fırsatları

Sektör temsilcileri tarafından, uluslararası geçerliği olan merkezi bir finansal alan olarak İFM’nin kurulmasının finansal ilişkiler açısından uluslararası düzeyde güven oluşumuna hizmet edeceği görüşü hâkimdir. Jeopolitik konumuna uygun olarak İstanbul’un hem Avrupa

hem Amerika hem de Ortadoğu ve Arap sermayesinin bir araya toplandığı bir merkez olma ihtimalini artıracakı düşünülmektedir. Jeopolitik konum ve Türkiye'nin İslam ülkeleri nazarında büyüyen itibarı uluslararası finansal merkez olunması için büyük bir fırsat olarak kabul edilmektedir. Yüklü sermaye sahibi İslam ülkeleri finansal kaynaklarını İslami usullerle değerlendirebilecekleri kaynaklar ararken önemli bir alternatif olunacağı da bir gerçektir. Bu anlamda İFM'nin kurulması ve Nisan 2023 itibarıyla faaliyetlerine başlaması gelecek beklentileri anlamında tüm temsilciler açısından Türkiye için fırsat olarak görülmektedir.

Katılım finans ve katılım sigortacılığı, mal ve hizmet finansmanında fatura karşılığı gerçek ticaretin finansal ihtiyaçlarını yürütmektedir. Devletin mali yapılarda oluşan kayıt dışı mal ve hizmetlerle mücadelesi bakımından sisteme olan güçlü desteği bu bakımdan da önemlidir. Devletin kamu harcamalarını finanse etmek için ihtiyaç duyduğu vergilerin sağlıklı bir şekilde hazineye intikali, kamunun aldığı finansal kararlarda ve attığı adımlarda daha güçlü hareket etmesini sağlayacaktır. Vergiden kaçınmayı ve vergi kaçırmayı en aza indirebilecek finansal yapı olarak katılım finans ve sigortacılık, devletin vergi gelirlerinde artışı sağlayabilmesi açısından temsilciler tarafından fırsat olarak nitelendirilmektedir. Devletin bu finansal sistemi teşvik etmesi, vergi kaynaklarına ulaşılması noktasında da verimlilik sağlayacaktır görüşü hâkimdir.

3.4. Katılım Finans ve Sigortacılığına Yönelik Tehditler

Geleneksel banka ürünlerinin katılım bankası ürünlerine göre daha geniş yelpazede ve daha çok reklam ile müşteri zihninde farklı imajlarla yer etmesi, insanların genelde konvansiyonel bankalara yönelmelerine neden olmaktadır. Reklam ve tanıtımları daha çok yapılan geleneksel bankaların bu nedenle insanlar tarafından daha çok tercih edildiği bilinmektedir. Daha uzun bir geçmişe sahip olması, ürün çeşitliliğinin fazlalığı, hassasiyeti olan insanlara yönelik farksızlık imajı vermeleri nedeniyle tercihler geleneksel bankacılığa ve sigortacılığa kaymaktadır. Geleneksel finans kurumlarının daha çok göz önünde olması, insanları ikna etmek anlamında daha çok tanıtım ve reklam yapmaları sisteme bir tehdit olarak nitelendirilmektedir.

Finansal okuryazarlık seviyesi düşük düzeylerde olduğu için katılım finans ve katılım sigortacılığına ilişkin olarak bilgilendirici ve eğitici faaliyetlerin MEB bünyesinde oluşturulacak kurullar vasıtasıyla ilk, orta ve lise müfredatına eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ticaret liseleri eğitim döneminde, ders olarak en temel katılım finans bankacılığı konularının, alanında uzman eğitimcilerle ders olarak verilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Eğitim yaşını aşmış olan kişiler için ise özellikle sosyal medya ve TV üzerinden daha çok bildiri, program ve yayınlar yapılması finansal okuryazarlık için gerekli olarak görülmektedir. Zira finansal okuryazarlığın düşük düzeylerde olması sisteme olan ilgiyi ve katılımı azaltmakta olup bu durum sistem açısından tehdit olarak ifade edilmektedir. Finansal ihtiyaçlarını karşılamak isteyenlerin, kapitalizmin vazgeçilmez olduğu düşüncesinden hareketle faize karşı duyarlılığının azaldığı görülmektedir. Müslüman yoğun bir coğrafyada İslami değerlere gereken önemin verilmemesi ve tarih bilinci zayıflığına bağlı olarak yeni

neslin çağın duyarsızlık hastalığına kapılması, finansal okuryazarlık düzeyinin düşük düzeylerde kalmasına neden olarak görülmekte ve sistem açısından tehdit olarak algılanmaktadır.

Katılım bankaları çalışanlarının başlangıçta büyük oranlarda geleneksel bankacılık personelinin karşılanması nedeniyle katılım finans misyonu oluşumu gecikmiş ve tam manasıyla da sağlanamadığı ifade edilmiştir. Ayrıca İslami finans alanındaki danışmanların sistemin kurgu ve tanıtımı safhalarında gereken destekleri de eksik sundukları ifade edilmiştir. Örneğin ilk evini alacak olan kişileri konvansiyonel bankalardan da finansman sağlamasının fıkhen caiz olduğunu bildirmeleri veya enflasyonun altındaki bankacılık getirisinin faiz olarak nitelendirilemeyeceği yönündeki beyanlar sistemin doğru yer edinmesi hususunda tehdit olarak kabul edilmektedir.

Sonuç

Teorik yapısı akademisyenler tarafından ifade edilmekle birlikte, İslam iktisadının ekonomik yaşam içerisinde yerleşik hâle gelmesi ve fark olmadığı algısının kırılması için hâlâ ciddi çabalara gerek duyulmaktadır. Geleneksel iktisadi hayata alternatif olmaktan ziyade, onlarla birliktelik varmış şeklinde tanımlama ve uygulamalar devam etmektedir. Vergi teşvikleri hususunda yürütülen literatür araştırmasında ise vergi teşvikleri konulu araştırmaların daha çok yatırım teşvikleri kapsamında gerçekleştirildiği ve bölgesel teşviklerin analizlere konu edildiği tespit edilmiştir. Finans ve Katılım Bankacılığı yönünden yürütülen çalışmaların ise daha çok İslam Hukuku ekseninde yürütülen araştırmaları kapsadığı görülmüştür.

Türkiye'deki nüfus çoğunluğunun Müslüman olduğu dikkate alındığında katılım finans ve sigortacılığının potansiyellerinin oldukça altında bir düzeyde faaliyette oldukları rahatlıkla söylenebilir (Tekin ve Tekdoğan, 2023:423). Türkiye'de uygulayıcı kurumların sayıları yeni üyelerle artarken, dışarıdan müşteri kazanmak yerine daha çok içerideki müşterileri kapma telaşına girilmektedir. Bu nedenle katılım finans işlemlerinin anlaşılır düzeyde ve toplum nezdinde daha fazla talep görmesi için özgünlüğünün daha doğru şekilde ifade edilmesi ve geleneksel iktisadi yapıdan farklılığı perçinleyecek reklam ve tanıtım hamlelerinin yürütülmesi önemlidir. Çünkü toplumsal yaşam içerisinde hâlâ geleneksel finansal işlemlerden bir farkın olmadığı ve en muhafazakâr insanlarda bile sistemin isim değiştirmiş kapitalist uygulamalar olduğu inancı hâkimdir.

İslam iktisadı finansal işlemlerini oransal olarak daha yukarılara taşımak için stratejik plan ve projeler geliştiren Türkiye'nin bu finansal sistemi özendirici mahiyette vergi düzenlemelerine gitmesi düşünülebilecek bir durumdur. Yasalarda gerçekleştirilecek sistemi teşvik edici düzenlemelerle hükümetin vergi politikası hedeflerine ulaşılmasının önündeki engellerin de ortadan kalkabileceği unutulmamalıdır. Çünkü kayıtlı ekonomik sistem üzerine kurgulanmış İslami finansal işlemlerdeki talep artışı, finansal işlemlerden alınan vergi gelirlerindeki azalışı ortaya çıkarmakla birlikte, büyük ihtimalle kayıtlı işlemlerle oluşacak vergi gelirlerindeki fazlalaşmayı sağlayacaktır. Yani gelirlerde beklenen oransal azalışın daha fazlası bir gelir artışını meydana getirebilme ihtimali yabana atılmamalıdır.

Mesela Malezya’da, helal ihracat yapan şirketleri finanse etmek için 1 milyar ringgit şer’i hükümlere uygun KOBİ finansman planının parçası olarak 2019 bütçesinde hükümet tarafından yüzde ikilik kâr oranı desteği tahsis edilmiştir. Bunlar sayesinde helal sektörün ülkenin GSYİH’sine katkısının 2017-2020 yılları arasında yüzde 7,5’ten yüzde 8,7’ye çıkması sağlanmıştır (MIA, 2020). Yine Malezya tarafından 2030 yılı hedefli Ortak Refah Vizyonu ile yeni hedefler oluşturulmaya devam edilmekte ve teknoloji bağımlılığı, küreselleşme ve iklim değişikliğine çareleri ortaya koyan vergi teşviki temelinde İslam iktisadı hedefleri dile getirilmektedir (Mohd Rasid, 2020, s. 13).

Maliye politikası aracı olarak vergi teşviklerinin kullanılması, dengeleri gözeten devlet anlayışı niteliğiyle sektör temsilcileri tarafından ayrıştırıcı olacağı düşüncesiyle çok fazla istenilmemektedir. Ancak devlet idaresi beklentilerinin karşılanması adına belli bir dönemi kapsayacak şekilde, yani geçici olarak, sektörü ayrıştıran vergi teşvikleri kanaatimizce faydalı olacaktır. Zaman tercihinine bağlı olarak maliye politikasından beklenen sonucun sağlanması önemlidir ve devletin uzun zamandır revize ettiği %15 sektör payına ulaşılması için belirli bir dönem vergi teşvikleri uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Malezya Uluslararası İslami Finans Merkezi (MIFC), Malezya’yı küresel finans merkezi yapma projesi olarak daha önce belirtildiği üzere 2006 yılında başlayan ve teşviklerle desteklenen bir projedir. MIFC için 1,42 Trilyon Ringgitlik (317,65 Milyar Dolar) ilk hedef 2012 yılında gerçekleşmiştir (Teslima, 2021). Küresel finans merkezi olması düşüncesiyle Türkiye’de oluşturulan İFM’nin de tıpkı Malezya örneğinde olduğu gibi çeşitli vergi teşvikleri ile desteklendiği görülmektedir. Olağanüstü fiziki yapıyla tasarılan İFM’de çekicilik teşvikleri desteklenmekte ancak geleneksel finansın önceliği devam etmektedir. İslam iktisadının öne çıkarılmasıyla ilgili hususlar zaman alsa da İslam ülkelerinden olan teveccühün artması ve daha iyi konumlandırılması bakımından İslam iktisadına yönelik altyapı hazırlıkları ve teşvik uygulamalarının İFM’de de değerlendirilmesi doğru olacaktır.

Son söz olarak belirtilmesi gereken şudur ki ekonomik yaşam, insan hayatının her aşamasında yer alan ve sosyal yaşamla birlikte anılan değerlendirmelerle, çok eski toplumsal incelemelerden beri dile getirilen bir husustur. İslami ekonomik yaşamın davranışsal metotlar ve değerleri benimseyen yapısıyla iktisadi yaşamdan beklediklerini işaret eden bu makale ile Türkiye’nin isteklerine ışık tutmak hedeflenmiştir. Küresel bir finans merkezi ortaya çıkarma ve Osmanlı’nın devamı toprakların güçlü duruşuyla yasal çerçevesi ve fiziksel alanı oluşturulan İFM’nin, istenilen rakamsal büyüklüğe ulaşması elbette zaman alacaktır. Ancak İslam iktisadı finans yöntemlerinin etkinliğinin vergi teşviklerinin sağlanmasıyla arttırılabileceği ve sonrasında ise İslam iktisadı bakımından küresel beklentilere de daha fazla cevap verilebilir hâle gelineceği düşünülmelidir.

Kaynakça

- Altuntepe, N. (2019). *İslam ekonomisinde maliye politikası- Teorik bir yaklaşım-*. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi, 5(1) 39-62.
- Ayub, M. (2017). *İslami finansı anlamak*. (Çev. S. Akten Çürük, & R. Parlakkaya). İktisat Yayınları.
- Bahçe, A.B. ve Gümüş, Ö. (2016). *Kamu Maliyesi Açısından İslamiyet'te Yoksulluğun Görünümü ve İslami Mikrofinansın Kullanılabilirliği*. Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi. 8(1), 1-18
- Baş, R. (2023). *Katılım sigortacılığı sektörünün SWOT analizi ile incelenmesi*. İktisadi ve İdari Bilimlerde Uluslararası Çalışmalar – I, 2023.
- Bankalararası Kart Merkezi (2023). *Seçilen aya ait istatistikler*. BKM <https://bkm.com.tr/secilen-aya-ait-istatistikler/>
- Canbaz, M. F. (2020). *İslam iktisadı ve finansında temel sorunlar*. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(2), 244-258.
- İstanbul Finans Merkezi (İFM). (2024) <https://ifm.gov.tr/b/2/hakkimizda>. <https://ifm.gov.tr/b/2/tesvikler>.
- Katkat Özçelik, M. (2019). *Vergilerin finansal kararlara etkisi*. T. Çürük (Editör). Muhasebe araştırmaları. Akademisyen Kitabevi.
- Katılım Emeklilik. *50 Soruda BES (Bireysel Emeklilik Sistemi ve Faizsiz Bireysel Emeklilik Sistemi)*, <https://www.katilimemeklilik.com.tr/uploads/file/c2cc64c3c25cd3a59586d18330007021-1645682784471.pdf>
- Malaysian Institute of Accounting (MIA). (2020). *Tax Treatment on İslamic Finance in Malaysia*. <https://www.studocu.com/my/document/kolej-universiti-islam-melaka/accounting/mia-tax-treatment-on-islamic-finance/16912590>
- Mohd Rasid, M. E. S. (2020, Mart). *İslami finansın küresel merkezi olma yolunda Malezya*, İKAM.
- Tekin, H. ve Tekdoğan, Ö. F. (2023). *Türkiye'de katılım finans sektörünün kurumsal kapasitesinin artırılmasına yönelik bir model önerisi*. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(2), 420-439.
- Teslima, J. (2021). *Pakistan ve Malezya'nın İslami finans yaklaşımları*. <https://platform.ilke.org.tr/analiz/pakistan-ve-malezya-nin-islami-finans-yaklasimlari>
- Turhan, İ. M. (2023). *İslam iktisadı ve para: Nasıl bakmalı? Geçmişten bugüne Müslüman toplumlarda para ve faiz*. Kuramer Yayınları
- Zaman, N. ve Asutay, M. (2016). *İslam ekonomisinin arzuları ve gerçekleri arasındaki uzaklaşma: Farklılığı azaltmaya yönelik bir politik ekonomi yaklaşımı*. (Çev. Uğur Uygun, Abdullah Talha Genç, Salih Ülev). Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 2(3), 179-200.